

Göç ve Annelik: Uluslararası Göçmen Kadınların Annelik Pratikleri

Ayşegül SİLİ KALEM

Dr. Öğr. Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyoloji, Konya, Türkiye.
siliaysegul@gmail.com

Makale Bilgileri

ÖZ

Makale Geçmişi

Geliş: 07.10.2021

Kabul: 01.12.2021

Yayın: 07.12.2021

Anahtar Kelimeler:

Kadın, Göç, Annelik,
Göçmen Anne,
Göçmen Annelik.

Kadınlığın toplumsal inşasına ilişkin süreçler annelik olgusunu da güçlü biçimde şekillendirmektedir. Kadınlık, mevcut toplumsal atmosferde anne olmaya içkin ya da ona alternatif konumda ele alınırken, annelik daha köklü ve etkili kültürel örüntülerden beslenmektedir. Göçmenlik ise bütünüyle değiştiren, dönüştüren, alt-üst edip yeniden oluşturan yanlarıyla özellikle uluslararası olduğunda anneleri çok daha belirgin biçimde etkilemektedir. Bu araştırma göçün ortaya çıkardığı annelik formlarına odaklanmaktadır. Anneliğin mevcut sosyolojik bağlamlar yanında göç sürecinden nasıl etkilendiği, köken ve ev sahibi kültürler ile ilişkisinde tercih ve yönelimlerini nasıl oluşturduğu, göçmen annelerin herhangi bir dayatmacı atmosfere maruz kalıp kalmadıkları ya da böylesi bir durumda ne tarz uyum/direnç stratejileri geliştirdikleri ve nihayet göçmen annelere özgü annelik tipolojilerinden söz etmenin olanağı çalışmanın temel sorularını oluşturmaktadır. Nitel metodoloji çerçevesinde Türkiye'den dünyanın çeşitli ülkelerine göç etmiş anneler ile yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak, internet araçları yoluyla gerçekleştirilen görüşme ve yazışmalar araştırmanın veri setini oluşturmaktadır. 25 göçmen anne ile kişisel hikâyeleri, deneyimleri, duygu ve düşünceleri ekseninde kendi annelik serüvenleri konu edinilerek gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda göçmenliğin annelik olgusunu derinden etkilediği, yalnızca uluslararası göçmen anneler için geçerli olan bir dizi deneyimler ağının 'göçmen ya da gurbetçi annelik' olarak isimlendirebileceğimiz bir annelik tarzını oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu yeni annelik tipolojisinin önceki ve sonraki kültürleri içeren bir 'hibrit annelik' modelinin ötesinde kendine özgü niteliklere ve ev sahibi toplumun kuşatıcı gücü karşısında çeşitli stratejilere sahip özgün formlar ürettiği anlaşılmaktadır.

Migration and Motherhood: Motherhood Practices of Transnational Migrant Women

Article Info

ABSTRACT

Article History

Received: 07.10.2021

Accepted: 01.12.2021

Published: 07.12.2021

Keywords:

Woman, Migration,
Motherhood,
Migrant Mother,
Migrant
Motherhood.

Processes in terms of social constructions of womanhood encircle mothers more intense. While womanhood is considered as immanent to become a mother or as an alternate position in current social atmosphere, it is a known fact that motherhood is shaped with more powerful cultural patterns. Immigration, however, with its totally changing, transforming and turning upside-down features, effects mothers much more powerfully, especially when it is transnational. This study focuses on the motherhood forms emerged by immigration. How motherhood is affected from immigration process besides sociological contexts, how it forms its choices and tendencies with its relationship between the origin and the hosting cultures, whether or not immigrant mothers are exposed to imposing atmosphere or what kind of adaptation/resistance strategies they have developed in such a situation and finally the possibility of discussing motherhood typologies especially for the immigrant mothers, generate the basic questions of the study. The data set of the research consists of semi-structured interview form within the frame of qualitative/feminist methodology with mothers who have immigrated to various countries around the world from Turkey, interviews and correspondences performed through the internet tools. It was concluded from the interviews, which were conducted with 25 immigrant mothers by mentioning their own motherhood adventures in the axis of personal stories, experiences, emotions and opinions that immigration deeply affects motherhood and series of experiences have emerged a motherhood style that are only valid for transnational immigrant mothers which can be named as "immigrant/expatriate motherhood". It can be understood that this new motherhood typology, beyond a "hybrid motherhood" model which involves former and latter cultures, have produced original forms that possess distinctive qualifications and various strategies against the encircling power of hosting society.

Atıf/Citation: Sili Kalem A. (2021). Göç ve Annelik: Uluslararası Göçmen Kadınların Annelik Pratikleri *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 5 (2), 86-105.

"This article is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC 4.0)"

GİRİŞ

Annelik kadın yaşamını kendine özgü boyutlara taşıyan eşsiz bir kişisel deneyim olmanın yanında toplumsal dünyanın çeşitli yönleri ile yansıdığı mikro alan olarak görülmektedir. Anne ile yavrusu arasındaki bağ ve otantik ilişki, şüphesiz onları da aşan bir gerçeklik ve etkileşim ortamının yansımalarıyla daha büyük toplumsal bağlamları işaret eder. Anne olmak yalnızca kadının aile hayatında oluşan ve orada şekillenen bir süreç olmanın ötesinde toplumsal müdahalelerle yapısı, sınırları, nitelikleri belirlenen bir olgudur. Kadınlığın toplumsal cinsiyet açısından inşası ile ilgili mekanizmalar annelik söz konusu olduğunda bir hayli derin, köklü ve güçlü biçimde kendini göstermekte ve toplumlar –hem ataerkil karakterini muhafaza etmekte direnenler hem de modernleşme ideali taşıyanlar- anneliği toplumsal yapının devamı açısından araçsallaştırma eğilimini sürdürmektedir. Bu sayede mevcut sosyal kodlar, geleneksel kalıplar günümüze anneler aracılığıyla taşınmaya devam etmekte, aile kurumunun neredeyse bütün işlevleri hayata geçirilmektedir. Toplumsal yaşamda kadına biçilen rol ve toplumsal cinsiyet kalıpları tarihsel dönemlerin hâkim paradigmaları ekseninde içerik değiştirse de, genel çerçeve itibarıyla etkin gücünü muhafaza etmektedir. Annelik sosyal, kültürel, ekonomik ve politik yönleri olan bir sosyolojik olgudur ve bütün toplumsal dönüşümlerde başat rol oynamaya devam etmektedir. Anneliği yalnızca biyolojik gerçekliğe ya da sınırlı bir sosyal tanımlamaya indirgemenin yanlışlığından hareketle, bu olguyu toplumsal ve tarihsel bir yapılanma (Bassin, Honey, & Kaplan, 1994; Glenn, 1994; Risman, 1998) olarak değerlendirmek gerekir. Sosyal hayatın diğer pek çok parçası gibi annelik de çeşitli bağlamlar içerisinde inşa edilir. Kadınlar anne olduklarında toplumsal statü açısından güçlü ve etkin konuma gelirler, bu yolla var olanla gelecek arasında bağ kurma yetisine sahip olurlar. Annelerin bu dönüştürücü etkinliği, onları güçlü birer toplumsal özne haline getirebileceği gibi, geleneksel toplumlarda erkek egemenliğin devamını sağlamak için kontrol edilmesi ve yönlendirilmesi gereken unsur olarak görülmelerine de sebep olabilmektedir. Ataerkil toplum yapısını ayakta tutan ya da modern toplumu kuran temel faktörün kadınlar/anneler olduğu düşünülürse kadının bu gücü tarihin her döneminde toplumsal değişime yön vermek isteyen ekonomik, siyasal, dinî ya da kültürel odakların gündeminde kendisine yer bulmuştur. Bununla beraber göçler çağı olarak isimlendirilen günümüz dünyasında, annelerin birer göçmen olarak bu tür faktörlerden ya da bütünüyle göçmenliğin getirdiği değişimlerden ne derece etkilendiği ve annelik performanslarını ortaya koyarken onları sınırlandıran ya da karşılıklarına yeni fırsatlar çıkaran süreçleri nasıl değerlendirdikleri, üzerinde yeterince durulmamış sorulardır.

TOPLUMLAR, DEVİRLER VE ANNELİKLER

Her devrin ve toplumun kadınlık, erkeklik, çocukluk, yaşlılık rolleri ve makbul temsilleri olduğu gibi zamanın ruhuna uygun, ideal bir annelik modeline/tarzına sahip olduğunu da söylemek mümkündür. Tarihin uzunca bir döneminde annelik, üzerinde düşünülen, farklı alternatiflerinden söz edilen ilgi çekici bir durum değildi. Geleneksel olarak her kadın doğum yapmak ve çocuklarını yetiştirmekle doğal olarak sorumlu idi. Toplumdan topluma değişen annelik rollerinden söz etmek istisnai örnekler dışında mümkün görünmüyordu. Ücretli çalışan bir baba ile evde oturan bir anne ile kurulan geleneksel ailede kültür kadına anne olmasını, anneler için hangi davranış ve tutumların uygun olduğunu ve anneliğin sosyal ilişkiler ve öz kimliği nasıl şekillendirmesi gerektiğini söylerdi (Coontz, 1992 akt. Johnston ve Swanson, 2003, s.21). Modern dönemde toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili devrimsel gelişmeler kuşkusuz anneliği ve anneleri de etkilemeyi başarmıştır. Özellikle annelik rollerine ilişkin temel yargılar, annenin biyolojik doğası dışında üstlendiği ve zamanla olağanlaştırdığı sosyal roller hem ideoloji ve zihniyet kalıplarının hem de feminist düşünce ve hareketlerin dönüştürücü rüzgârından etkilenmişlerdir. Bu gelişmelerle birlikte anneliğin ‘çocuk doğurmuş olmak’ niteliğinden ibaret biyolojik/özcü tanımının ötesinde ‘kadınların nasıl olmaları ve neyi başarmaları gerektiğine ilişkin reçetelerin en katı olanı’ (Coward, 1995, s.88) şeklinde tanımlanması anneliği belirleyen sosyo-kültürel arka planı net biçimde işaret etmektedir. Kadınların annelik rolüyle toplumun görece işlevsel öznesi haline gelmeleri, hatta Chodorow’a göre (1978, s.9) erkek egemen sistemin yeniden üretimi ve yapılanmasında kilit rol oynamaları anneliğin her toplum ve dönemde yeniden kurulan/üretilen karakteriyle yakından ilgilidir. Bu bağlamda Chodorow kadın yaşamı ve cinsiyet sosyolojisinin anlaşılması için anneliğin ve buna ilişkin rollerin anlaşılmasının zorunluluğunu

vurgular. Ona göre (1978, s.11) biyolojik annelik dışında annelik rolü olarak kurgulanan sosyo-kültürel annelik rolleri erkeğin de yapabileceği şeylerden oluşmaktadır. Kadınlar, annelik rollerini içselleştirmelerini sağlayan psikolojik süreçler vasıtasıyla adaletsiz toplumsal cinsiyet yapılarının yeniden üretilmesine gönüllü olarak hizmet ederler.

Toplumlar anneler üzerinde düzenleyici ve denetleyici güç olma amacını ideolojiler aracılığıyla gerçekleştirmektedirler. Bu ideolojiler zamana göre değişir (Taylor, 2011: 888) ve oluşturdukları ideal anne modeline uyum sağlamaları için kadınlar üzerinde baskı kurar (Badinter, 2011: 34). Kadınların anneliklerini şekillendirmek için benimsenen ideolojiler geleneksel, bilimsel, milliyetçi, özcü, toplumsal inşacı ve yoğun annelik ideolojileri olarak sınıflandırılmakta, 1980'lerden sonra küreselleşmenin ve göçün artması ile bunlara ulusötesi annelik ideolojisi eklenmektedir (Kemik, 2020a). Geleneksel annelik ideolojisi patriarkal toplumsal ilişkilerden, bilimsel annelik ideolojisi bilimsel ve tıbbi gelişmelerin toplumda artan saygınlığından, milliyetçi annelik ideolojisi ulus devlet ve askerlik anlayışından beslenerek dönemlerinin hâkim düşünsel ve politik atmosferini ya da toplumların kültürel özelliklerini yansıtmaktadırlar. Özcü annelik ideolojisi kadının biyolojik kapasitesinden hareketle anneliği doğal ve içgüdüsel olarak kadınlar için en yüce mutluluğu ve olağan kaderi olarak görürken, toplumsal inşacı annelik ideolojisi özcü yaklaşımı eleştirmekte toplumsal tercihleri ön plana çıkarmaktadır. Anneliğin toplumsal inşasında çoğu zaman örtük ideolojik unsurlara dikkat çeken bu görüş, örneğin 'sevgi emeği' adı altında anneliği kutsallaştırıp kadın emeğinin sömürülmesine dikkat çekerek özel alanın politik sömürsünü gündeme getirir. Böylece insanın mahiyeti ve aktörlerin bilinçli tercihleri önem kazanmış olur. Yoğun annelik ideolojisi ise günümüzde oldukça yaygınlaşan ve anneyi çocuk yetiştirmede sürekli etkin olmaya yönelen, çocuk odaklı ve annenin yoğun emeğine dayalı yaklaşımı kastetmektedir. Ulusötesi annelik ideolojisi, diğerlerinden farklı olarak ve onları sarsıcı biçimde, çocuklarını geride bırakarak başka ülkeye göç eden kadınların uzamsal ve zamansal ayrılıklara uyum sağlayabilecek şekilde anneliklerini düzenlemelerine odaklanır. Buradaki anneliğin bölünmüşlüğü ya da iki taraflılığı, kadın göçü ile beraber ortaya çıkan yeni tarz annelik formunu karakterize etmektedir.

Geleneksel aileden modern aileye geçiş, annelik kimliğinde ciddi dönüşümlerin habercisi olmuştur. Batı toplumunda 19.yy'da iş hayatının evden ayrılması ile başlayan yenilikler 'ekmek kazanan erkek' ile 'ev kadını modeli'nin yaygınlaşmasına sebep olmuş, anneler açısından ev içerisinde çocuk yetiştirmek düşük ücretle dışarıda çalışmaya yeğlenmiştir. Bu durum özellikle Anglosakson coğrafyada 'evsellik kültürü ve ideolojisi' (Boardman,2000) adı verilen ve geleneksel/patriarkal aileye uygun biçimde kadın olmayı anne olmakla eşdeğer gören bakış açısını güçlendirmiştir. Giddens (1992) evsellik ideolojisine 'romantik aşk' anlayışının kadınlar üzerindeki etkisini ekler ve dönemin yuva algısının, dolayısıyla anneliğin şekillenmesinde romantik aşkla ilgili değerlerin değişmesini önemli görür. Bu iki faktör 20.yy'ın ortalarına dek kadınların ailedeki rollerini şekillendirmiştir (Kemik, 2020a, s.21). Sonraki dönemde kapitalizmin gelişmesine paralel olarak bireysellik ve tüketicilik değerlerinin toplumda yükselmesi ile bu durumun çekirdek aileye tehdit oluşturduğu kaygısı, hayatın müşterekliğini ve kadın ile erkeğin yol arkadaşlığını vurgulayan "yol arkadaşlığı evliliği" ideolojisini ortaya çıkarmıştır. Bu çerçevede aile yaşamını düzenlemek için medya temsilleri (dergiler, reklamlar, melodramlar) ile fotoğraf albümleri kullanılmış, kadın bu temsillerde eş ve anne olarak yüceltilmiştir.20. yüzyıl boyunca Amerikan beyaz, orta sınıf ve heteroseksüel kadınlar ideal ve evrensel bir anne modeli olarak sunulmuştur (Glenn, 1994). Birçok ülkede kırsalın kolektif otoritesinin bireyin özel ilişkileri üzerinden ortadan kalkması (Shorter, 1975) ile önceden var olmayan aile içi tutumlar (evsellik, romantik aşk ve annelik sevgisi) modern toplumun aile yaşantısını belirlemiştir. Anneliğin küreselleşmesi bu anlayışın yayılması nispetinde gerçeklik kazanmıştır.

Türk toplumu açısından annelik ise, uzunca süre statü kazanma vesilesi olarak görülmekteydi. Geleneksel ve dini referanslarla kutsallık ve fedakârlık ekseninde konumlandırılan annelik olgusu öncelikle kadının kendini gerçekleştirme/tamamlaması sürecinde doğal olarak ulaşması gereken bir aşamayı ifade etmekteydi. Evlenmeyen ya da anne olmayan kadınlar 'yarım' kabul edilerek kadınlığın alt seviyelerinde görülürdü. Örneğin 'kısır' bir kadının kocası kuma getirme hakkına sahipti ve kadınlar ancak evlenip çocuk sahibi olduktan sonra toplumda söz hakkına sahip olabiliyorlardı. Bu bağlamda Osmanlı toplumunda annelik hem

meşru, kutsanmış bir meşguliyet hem de dini kurallar ve örfi kanunlarla koruma altına alınmış bir sorumluluk olarak (Demirci-Yılmaz, 2015, s.68) anlaşılmaktaydı. İslamiyet'in annelere yüklediği değer ve görev anlayışının hiç şüphesiz bu kültürün gelişmesinde güçlü etkisi olmuştur. Müslüman aile içerisinde anne, bir yandan derin saygı duyulan, öte yandan evde arzu edilen atmosferi gerçekleştirmekle görevli baskın bir figürdür. Annelik İslam kültürü içerisinde fitrî vasıflarla desteklenen ve büyük fedakarlıklarla icra edilen kutsal bir görev şeklinde anlaşılmaktadır. Bu fedakârlık iyi amel kabul edilerek Allah katında mükafatlandırılacaktır (Schleifer, 2004, s.71-77). Bununla birlikte Osmanlı toplumunda ideal annelik anlayışının kadınlar tarafından her zaman benimsendiğini söylemek zordur. Demirci-Yılmaz Osmanlı kadınlarının problemleri annelik pratiklerinden söz ettiği çalışmasında (2015, s. 68-75), geç 19. yy. ve erken 20. yy. Osmanlı entelektüellerine göre Osmanlı kadınının anneliğinin sorunlu olduğunu, 'mesirelerde, çarşıda pazarda, seyir yerlerinde zaman geçirmeyi evde çocuğuyla ilgilenmeye tercih eden Müslüman Osmanlı kadınlarının'¹ çocuğa odaklı yaşam sürmediğini anlatır. Bu kadınlar özellikle erkek Osmanlı entelektüelleri tarafından anneliğin önemini kavrayamamak, bu konudaki sorumluluğu başkalarına (süt anne, mürebbiye, dadı) bırakmak ve anneliği hafife almakla suçlanmaktadır. Onlara göre bu durumun sebebi bu kadınların toplumsal hayattan dışlanmış olmaları, modern eğitim olanaklarından faydalanamamaları ve katı bir cinsiyetler arası hiyerarşi ile aile içerisinde yeterince söz sahibi olamamaları nedeniyle bilinçli ve çağdaş annelik yöntemlerine yabancı kalmalarıdır.

Osmanlı toplumunda annelikle bağdaşmadığı düşünülen bu ve bunun gibi (kürtaj, istemli düşük, bebeği emzirmeme ya da bakım hizmetinden mahrum bırakma gibi) 'sorunlu' haller, kadınlık ve anneliğe ilişkin 'doğru' davranış kalıplarının kazandırılmasını içeren eğitim süreçlerinin devlet politikası olarak hayata geçirilmesini gündeme getirmiştir. Kadınların eğitimi, toplumun devlet eliyle modernleştirilmesi projelerinin önemli aracı olarak görülmektedir. Annelere bu konuda büyük görev düşmektedir ve karşıt-ideolojik bakış açısından, örneğin çağın 'dejenerasyonuna' karşı anneleri aileyi ve nesli korumaya davet eden muhafazakâr ideolojiler için de annelik kilit rol oynamaktadır. Toplumun kadınlarla, dolayısıyla annelerle dizayn edilmesi fikri her devirde ve her ideolojide rağbet görmüştür ve ataerkil düzenle bağdaştığı için kadınlara annelik dolayısıyla biçilen rollerin dayatılması veya iyimser ifadeyle önerilmesi toplumun her kesiminde normal karşılanmaktadır. Kadının biyolojik kapasitesinden toplumsal projelere varan bu bakış açısı anneliği doğal seyrinden koparıp sosyo-kültürel ve politik bir zemine taşımakta, dolayısıyla toplumsal proje sahibi her dünya görüşü anneleri hedef-arac konumuna getirmektedir. Bu açıdan bakıldığında Osmanlı'nın son döneminde ortaya çıkan ve Cumhuriyet döneminde devralınan devletçi modernleşme misyonunda özellikle anne olan kadınlar önemli değişim ajanları kabul edilmektedir. Şüphesiz sadece Türkiye için geçerli olmayan bu tercih, o dönem itibarıyla özellikle modern Batı'nın ulus devletleri tarafından halihazırda hayata geçirilmeye devam eden örnek uygulama niteliğindedir. Cumhuriyet döneminde inşa edilen çocukluk konusundaki doktora tezinden ürettiği çalışmada Başboğa (2017, s.9), temelde annelere çocuk bakımı konusunda neler yapmaları gerektiğini tüm detayları ile anlatan dergileri ele almaktadır. Devlet açısından 'milli bir mesele' kabul edilen ve çocuk ölümlerinin azaltılması, sağlıklı nesiller yetiştirilmesini amaçlayan söz konusu yayınlar çocukların yalnızca doğdukları aileye ait değil, devlete de ait oldukları fikrinden hareketle toplumu bilgilendirmeye çalışmaktadır. Çocuk bakımının ailelere bırakılamayacak kadar ciddi bir iş olduğu vurgulanan yazılarda Türk kadınının bu konuda 'cahil' olduğundan yakınılmakta, muasır medeniyet vizyonuna bağlı olarak da başta Almanya ve Norveç modeli bakım tarzının önerildiği görülmektedir. Hıfzısıhha kapsamında çocuk ölümlerinin azaltılması ve çocuk sağlığını koruma amaçlı çıkarılsa da bu yayınlar hiç şüphesiz dönemin hâkim sosyal politikalarının bir parçası olarak Erken Cumhuriyet dönemi Türk kadınına bir 'makbul annelik' modeli ortaya koyar niteliktedir.

Geleneksellikten modernliğe geçişte Türk toplumu açısından önemli adım hiç kuşkusuz Cumhuriyet döneminde atılmıştır. Devrin görece tercihe yer bırakmayan belirleyici atmosferinde kadınlara/annelere biçilen rol bilimin ve modern toplumların rehberliğini işaret etmektedir. Kadın dergilerinde de Osmanlı'nın son döneminden itibaren Batı'daki öncülerin etkisi kendini

¹ Yazar bu ibareyi Namık Kemal'den alıntılanmaktadır.

göstermektedir (Şahin, 2018, s.92). Bununla beraber politik alanı da etkisine alan teknolojik, sosyal ve ekonomik gelişmelerin zamanın ruhuna uygun biçimde bütün toplumsal düzenlemelerin ve gelecek projelerinin ötesinde toplumlara yön verdiği açıktır. Kadınlar açısından böyle bir köklü değişim 1970'li yıllarda gündeme gelmiştir. Batı dünyasında 18.yüzyılın ikinci yarısına kadar geri götürülebilecek modern anneliğin inşası özellikle 70'ler kadın hareketlerinin 'çocuk arzusunun' sorgulamaya başlamasıyla şekillenmiştir. Badinter (2011, s.17) 1970'lerden önce üremenin bir içgüdü, dini bir görev ve neslin devamı için bir yükümlülük şeklinde algılanması sebebiyle çocuğun evliliğin doğal sonucu olarak görüldüğünü ifade eder ve o dönemde doğum kontrol yöntemlerinin yaygın şekilde kullanılmaya başlanmasıyla kadınlar için seçme şansının doğduğuna ve çocuk arzusunun evrensel olduğuna ilişkin yargıların kırılmaya başladığına dikkat çeker. Böylelikle annelik doğal durum olmaktan çıkarak tercih haline dönüşmektedir. Geleneksel (kutsal ya da özcü) annelik ideolojisine karşıt seslerin yükseldiği bu dönemde örneğin Rich (1977), kadının aslı görevinin özel alan içerisinde çocuk doğurup onu en iyi şekilde yetiştirmek olduğunu iddia eden ataerkil annelik ideolojisini kadını kadın olmaktan önce anne olarak değerlendirmekle eleştirir. Anneliği kadın için evrensel ve içgüdüsel olarak gören bu yaklaşım karşısında benzer şekilde Glenn (1994, s.3), annelik deneyiminin tarihsel ve toplumsal olarak farklılık gösterdiğinden hareket eden toplumsal inşacı annelik ideolojisini gündeme taşır. Buna göre annelik kadınların biyolojik özelliklerine indirgenemez, toplumsal olarak inşa edilmiştir. Türkiye'nin toplumsal yapısı içerisinde bu inşa geleneksel erkek ile modern kadın arasında günümüze taşınan gerilimler ekseninde şekillenmekte, Berktaş'a göre (2003, s.109), kadının kamusal alana girmesini tehdit olarak algılayan erkekler, kadınları ötekileştirerek onları iyi zevcelik ve annelik görevleri ile sınırlandırmaya çalışmaktadırlar.

Anneliğin toplumsal kimlik olarak dönüşümünü konu alan tezinde Bora (1998, s. 36-37), Türkiye'de 1950'lerle başlayan ideolojik iklim değişimine dikkat çekmektedir. Bu iklimin temel karakteristiği 'egoist birey'in olumlu bir kurgu olarak algılanmaya başlanması ve başka toplumsal pratikler kadar anneliğin yaşanışı ve algılanışı üzerinde de etkili olmasıdır. Bu dönemde devletin toplum üzerinde tasarrufta bulunması ya da toplumu inşa etmesi fikri hoş karşılanmamakta, yerine bireylerin kendi hayatları üzerinde söz sahibi olmalarını onaylayan liberal fikirler yaygınlaşmaktadır. Böylece toplum üzerinde devlet etkisi yerini piyasaların etkisine bırakmış, liberalizmin bireyci söylemleri, dünya ile paralel olarak Türkiye'de de yeni muhafazakarlığın - İslamcı hareketler de buna dahildir- güçlenmesi sonucunu doğurmuştur. Cumhuriyet döneminde geleneksel aileyi hedef alan modernleşmeçi akıma karşılık, bu dönemde toplumun yozlaşması tehlikesine karşın kadınların ve dolayısıyla annelerin rolüne vurgu yapılmakta, evlerin artık 'mânâ ve değer üreten mekanlar' olmaktan çıkıp 'cınnet mekanları' olmaya doğru gidişine çare aranmaktadır. Ancak, Bora'ya göre (1998, s. 39), bu kampanyanın başarıya ulaşması zordur, çünkü kadınların çalışma hayatını bırakıp eve dönmeleri için gerekli maddi koşullar sağlanamamıştır. Kadınlar bu sorunlar karşısında pratik çözümler üreterek çıkış yolları bulmaya çalışmışlar, anneliği yeni dönemin kendi ayakları üzerinde durabilen 'başarılı kadın' kimliğinin bir bileşeni haline getirmeye çalışmışlardır.

Anneliği şekillendiren unsurların her dönemde kendine özgü karaktere bürünmesi karşısında Rothman (1994, s. 139-140), patriarka ile birlikte teknoloji ve kapitalizmin rolünü ön plana çıkarmaktadır. Ataerkillik sosyal düzenlemelerin merkezinde yer aldığı kadını bedenini araştırmakta, annelik az ya da çok fazla doğum, erkek çocuk olana kadar deneme, kürtaj konusunda kadının inisiyatif sahibi olamaması gibi anlamlar ifade etmektedir. Teknoloji ise çocuk doğumunu bir üretim olarak görüp kadınları nesneleştirmekte ve kapitalizm ekonomik birim olarak aileyi üretim yeri, erkeği de kadın bedeninin ve çocuğun sahibi haline getirmektedir. Bu süreçler iç içe geçerek toplumsal hayatı ve anneliği inşa etmektedirler. Günümüzde annelik, büyük ölçüde bilim ve teknolojinin getirilerinden sonuna kadar yararlanmakla şekillenen yapıdadır ve özellikle yeni medyanın anneliğin inşa edilmesindeki rolü yadsınamayacak boyutlara erişmiştir. Yüz yüze ilişkilerin yerini sanal mecralara bırakması, anneler için de yeni deneyimlerin, tercihlerin kolaylıkla paylaşılmasına ve yayılmasına imkân tanımış, geleneksel ilişkilerde büyüklerden aktarılan tecrübelerin yerini sosyal paylaşım sitelerinde edinilen bilgi ve kültürel aktarım almıştır. Modern anne, çocuğu konusunda karar alma hakkını kimseyle, özellikle ataerkil kültürün meşrulaştırdığı otoritelerle paylaşma eğiliminde olmadığı için kendini güçlü ve bilinçli

kılmak adına internet ve sosyal medya araçlarından etkin düzeyde yararlanmaktadır. Aynı şekilde çocukla ilgili geleneksel kutlama ve törenler ile çocuğun beslenme, giyim ve diğer ihtiyaçlarının karşılanması noktasında modern annenin, 'son moda' tercihlere kolaylıkla teslim olduğu görülmektedir. Geleneksel otoritelerin güç ve saygınlığını giderek kaybetmesiyle oluşan boşlukta yeni medya güçlü bir konum elde etmiştir. Bu bağlamda Gürçayır-Teke (2014, s. 34-35) de, kadınların annelikle ilgili açtıkları blogların, geleneksel annelik, modern annelik ve günümüz postmodern anneliğine giden yolda kadınlık hâllerini keşfetme açısından önemli bir kaynak olduğunu dile getirmektedir.

GÖÇ VE ANNELİK

Göçmen olarak sürdürdüğü hayat içerisinde anne olmakla başlayan değişimler kadını birçok konuda tercihte bulunmaya zorlamaktadır. Göç eden kadın sayısının giderek atması ve hatta kimi yerlerde %70-80 oranına kadar ulaşması literatürde göçün kadınlaşması/kadınsılaşması kavramı ile ifade edilmekte, göçün kadın yaşamı üzerinde olumlu etkileri olabileceği gibi birçok olumsuz etkisinin de bulunduğunu ortaya koymaktadır (Fleury, 2016, s. VI). Kadınlar da erkekler gibi daha yüksek hayat standartları, sosyal refah, eğitim ve sağlık hizmetlerinden yararlanma gibi nedenlerle göç etmek isterken, göçün zorlu yönleriyle yüz yüze kalabilmektedir. Kadın aleyhine organize edilmiş toplumsal cinsiyet rollerinden kaçma isteği de kadınların göç etme sebeplerinden biridir. Göç, kadınlar için bazı durumlarda yaşadıkları yerlerdeki baskıcı yapılardan kaçma ve direnme fırsatı olarak görülür. Dahası, üzerlerinde çok az kontrol sahibi oldukları yoksulluk, borç gibi sebepler yanında evlilikte anlaşmazlık, fiziksel şiddet, mutsuz ve bozulmuş evlilikler ve boşanmanın zorluğu gibi faktörler kadın göçünün sebepleri arasındadır (Kofman ve diğ., 2000, s. 143). Göç sürecinde kadınların erkekleri izleyen pasif üyeler olduğu anlayışına karşın birçok çalışma kadınların bağımsız olarak göç kararı aldıklarını ve bireysel göç ettiklerini ortaya koymaktadır. Örneğin kadın göçünün önemli kategorisi olan sığınmacı kadınlar üzerinde gerçekleştirdiği araştırmada Buz (2007, s. 46-47), kadınların göç kararını kendilerinin aldıkları ve sığınmacı kadınlar için göç sürecinin toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ve kurumsallaşmış şiddetten kaçmak için "baskı yaratan koşullarla baş etme stratejisi" olarak kullanıldığı sonucuna ulaşmıştır. Kadınların göç sürecinde 'görünmez (invisible)' oldukları yaygın anlayışına karşın göç etmeye karar vermiş kadınlar için göçmenlik ve onun getirdiği yenilikler direnme /özgürleşme yolu haline dönüşmektedir.

Kadınların göç ettikten sonra yaşadığı en büyük problemler ise çoğunlukla kültürel uyumla ilgili olmakla birlikte, Yılmaz'ın çalışmasına göre (2019, s. 396) başta fiziksel ve cinsel taciz riski, akabinde yeterli sağlık hizmetlerine ulaşamamaları şeklinde sıralanmaktadır. Yine Pencereci ve Erbaş-Erdurmaz'ın (2018) yurtdışında 60 farklı ülkede yaşayan 986 kadın (%90'ı anne) ile çevrimiçi araçlar kullanarak gerçekleştirdikleri Göç Yolları Araştırması sonuçlarına göre göçmen kadınların en çok zorlandığı dönemlerin yurt dışında çocuk sahibi oldukları ve çocuklarını desteksiz büyüttükleri dönem olduğu sonucuna varılmıştır. Bunları ailede hastalık ve vefat olduğunda, ailelerini özledikleri zaman, dil sorunu yaşadıkları dönem ve işsiz kaldıkları dönem takip etmektedir. Yaşam standartlarını iyileştirmek amacıyla edilen göçlerde anneleri daha büyük sorunların beklediği görülmektedir (Lutz, 2010).

Göçün anneleri iyi yaşam fırsatları ve çetrefilli zorluklar arasında bırakması ile ortaya çıkan sonuçlar, aynı zamanda kadının bağımsızlaşması ve özellikle eğitilmiş annelerin çalışma hayatında kendine yer bulmaya çalışması ile yakından ilgilidir. Kadınların çalışma hayatına atılmaları ile doğurganlık oranlarının azalacağına ilişkin öngörünün yanlışlanması² ve anne olan kadınların çalışmaktan vazgeçmeyişi Kılıç'a göre (2019, s.32), emekliliğe değin kesintisiz çalışma hayatı sürdürmesi beklenen 'çalışan' ve çocuklarına tüm hayatını adanması beklenen 'anne' kimliklerinin birbirleri üzerinde aşınmalar yaratarak 'çalışan anne' biçimini almasıyla yeni bir

² Çalışma hayatı ile anneliği bir arada yürüten kadınların 2014 yılında OECD ortalaması % 66,2, AB ortalaması ise % 68,2'dir. Ayrıca çocuk sahibi olma oranlarının en yüksek olduğu 25-29 yaş arasında bulunan kadınların istihdam oranının da % 64 civarında olması ve 0-14 yaş arası çocuk sahibi olan annelerin istihdam oranının, bu yaş grubunda çocuğu bulunmayan annelerin istihdam oranlarından yüksek olması (yaklaşık 8 puan) da anneliğin kadının çalışma hayatına katılmasına engel olmadığını göstermektedir. (<http://www.oecd.org/social/family/database.htm>)

senteze dönüşmüştür.

YÖNTEM

Araştırma nitel yaklaşıma göre yapılandırılmıştır. Nitel araştırma sosyal gerçekliği inşa süreci olarak algılar ve bireysel deneyimi merkeze alır. Bu bakış açısından evrensel ve durağan olmayan sosyal gerçekliğin bireyler arası ilişkilerde sürekli yapılandırılarak değişken ve kendine özgü bir karakterde olduğu kabul edilmektedir. Bireyler aynı durumu aynı şekilde yaşamaz ve anlamlandırılmaz. Bu yönüyle deneyim genelleştirilemez, fakat tekil deneyimlerin analizinden sosyal gerçekliğe ilişkin bilgi elde edilebilir. Araştırmacı bilginin inşa edilmesi sürecinin içerisinde ve konumunun bilincindedir, nicel araştırmanın aksine objektiflik iddiası taşımaz. Nitel araştırmacılar 'olaylar' ve 'bağlamlar'ın dilini konuşur ve belirli toplumsal-tarihsel bağlamlara duyarlı olan özgün yorumlar sunmaya çalışırlar (Neumann, 2014, s.224). Nicel yöntemlerin veri genişliği ve genellenebilirliğe odaklanmasına karşın nitel yöntemler veri derinliğine odaklandıkları için (Neuman&Robson, 2014), nitel araştırmanın nispeten üstün özelliklere sahip olduğu düşünülmektedir. Aynı şekilde nitel veri, belirli amaçlar doğrultusunda, doğal ortamda, gözlem ve görüşme gibi çeşitli teknikler yoluyla elde edilen ve kişilerin olaylara ilişkin algı ve düşüncelerini içeren her türlü bilgiyi ifade etmektedir (Leech ve Onwuegbuzie, 2007).

25 göçmen anne ile internet araçları yoluyla gerçekleştirilen görüşmeler araştırmanın veri setini oluşturmaktadır. Sosyal bilim araştırmalarında bilgisayar ve buna bağlı teknolojilerin artışına bağlı olarak gelişen 'bilimsel dönüşüm' (Berry, 2012) ve araştırmanın odağını oluşturan kadınların dünyanın dört bir yanında yaşıyor olmaları bu seçimin gerekçeleridir. Haziran 2018 ile Mayıs 2019 tarihleri arasında dünyanın çeşitli ülkelerine göç etmiş 25 uluslararası göçmen anne ile göç hikayeleri ve annelik deneyimleri konu edinerek derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiş, kadınlara ulaşmak için özellikle 'Göçmen Kadınlar'³ Facebook grubundan yararlanılmıştır. Halihazırda 30 binden fazla üyesi bulunan bu grup vasıtasıyla dünyanın birçok ülkesindeki göçmen kadınlara ulaşılmış ve onlarla kurulan bağlantılar sonucunda görüşmeler çevrimiçi olarak gerçekleştirilmiştir. Amaçlı örneklem yöntemlerinden maksimal çeşitlilik örneklemesine göre (Flick, 2002, s.68) birbirinden olabildiğince farklı özelliklere sahip bireylere ulaşmak hedeflenmiştir. Nitel araştırmalarda 'inanırlılığı' sağlamanın koşullarından biri olan uzun süreli etkileşim (prolonged involvement) ilkesi (Halloway&Wheeler,1996 akt. Başkale, 2016, s.23) gereği ve internet üzerinden iletişim kurmanın gözlem yapmaya imkân vermemesi sebebiyle katılımcılarla teyit amaçlı ve sondaj sorularla sürdürülen uzun süreli çevrimiçi görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Kaynak kişilerin profillerine bakıldığında genelinin yüksek eğitim aldığı, çalışmasa bile iyi bir meslek sahibi olduğu görülmektedir. Görüşülen annelerin biri dışında hepsi yurt dışında yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerdir. Biri ise Türkiye'de yaşayan Azerbaycanlı bir göçmen annedir. Büyük çoğunluğu ise göç ettikten sonra anne olmuştur.

Tablo 1. Kaynak Kişilerin Profilleri

Sıra	Yaş	Eğitim	Meslek	Göç Ülkesi	Çocuk sayısı
1	35	Lisans	Öğrenci	Norveç	1 (4 yaşında erkek)
2	43	Lisans	Bilgisayar Mühendisi	Hollanda	2 (16 yaşında erkek ve 5 yaşında kız)
3	49	Lisans	Danışman	A.B.D.	2 (10 ve 16 yaşlarında erkek)
4	29	Lisansüstü	Lisansüstü Öğrenci	Türkiye	1 (9 yaşında kız)
5	31	Lisansüstü	Çalışmıyor	İrlanda	1 (2 yaşında erkek)
6	35	Lisansüstü	Öğrenci	Almanya	1 (5 yaşında erkek)
7	42	Lisans	Jeoloji mühendisi	Katar	1 (12 yaşında kız)
8	30	Lisansüstü	IT iş analisti	Almanya	1 (2 yaşında kız)
9	35	Lisans	Avukat	Dubai	1 (4 yaşında kız)
10	46	Lisans	İnşaat Mühendisi	Avustralya	1 (13 yaşında kız)
11	35	Ön lisans	Ev hanımı	Avustralya	2 (5 yaşında kız ve 2 yaşında

³ Görüşmelerin gerçekleştirildiği dönemde grubun adı 'Göçmen Anneler'dir, sonradan 'Göçmen Kadınlar' şeklinde değiştirilmiştir.

					erkek)
12	41	Lisans	Bankacı	B.A.E.	2 (14 yaşında kız ve 9 yaşında erkek)
13	37	Lisansüstü	Öğretim Görevlisi	Fransa	1 (5 yaşında kız)
14	43	Lisans	Ev hanımı	İngiltere	2 (15 yaşında kız ve 12 yaşında erkek)
15	41	Lisans	Yönetici	İrlanda	2 (11 yaşında kız ve 3 yaş. erkek)
16	40	Lisans	Ev hanımı	Dubai	1 (11 yaşında kız)
17	33	Lisans	Ev hanımı	Almanya	1 (2 yaşında kız)
18	70	Lisansüstü	Emekli	İsrail	2 (40 yaşında kız ve 37 yaşında erkek)
19	39	Lisansüstü	Yönetici	A.B.D.	1 (2 yaşında erkek)
20	47	Ön lisans	İşçi	A.B.D.	2 (27 ve 15 yaşlarında erkek)
21	42	Lisans	Ev hanımı	Hong Kong	2 (13 yaşında erkek ve 8 yaşında kız)
22	48	Lisans	Kitap editörü	Cenevre	1 (14 yaşında erkek)
23	56	Lise	Ev hanımı	Stockholm	2 (21 ve 19 yaşlarında kız)
24	52	Lisans	Ev Hanımı	Londra	2 (19 yaşında kız ve 14 yaşında erkek)
25	28	Lisansüstü	Şirket çalışanı	Helsinki	1 (4 yaşında kız)

BULGULAR

1. Göç Sebepleri ve Zorluklar

Toplumsal cinsiyet rollerinin değişmesi göç süreci içerisinde hem beklenti hem de sonuç olarak karşımıza çıkar. Özellikle ulusaşırı göç sonrası kadın rolleri ve evlilik kurumunda köklü değişiklikler meydana gelmekte (Virikama vd.2012), göçmen kadınların daha iyi yaşam fırsatları arayışında özgürlük ve eşitlik beklentileri de yer almaktadır. Bununla birlikte kimi durumlarda göç, toplumsal cinsiyet ayrımlarını güçlendirmekte ve 'ahlaksız' olarak nitelendirilen göç edilen ülkenin kültürüne karşı kadınları korumak amacıyla bu roller yeniden yapılandırılmaktadır (Çağlar, 1995 akt. Özgür, 2018, s. 15). Göçmen annelerin de göç sebepleri arasında çocukların eğitimini önceleyen iyi yaşam fırsatları ve özellikle İstanbul'da artan gündelik yaşam zorlukları üst sıralardadır. Bunların yanında Türkiye'nin içinde bulunduğu 'politik ve ekonomik sıkıntılar' karşısında kentli kadınların göç kararı aldıkları görülmektedir.

"Kızım İstanbul'da doğdu 13 aylıkken göç kararı verdik. Benim çalışmayacağımı hesaba katmayarak hamilelikten önce ev kredisine girdik ancak kızımın doğumdan sonra çalışmadım ve maddi sıkıntı yaşamaya başlayıp bir süre yurtdışında kalıp maddi olarak toparlanmak amacıyla göç kararını eşimle birlikte verdik." (K.9)

"İstanbul'da yaşamak, çalışma şartları vs. çok zor gelmeye başlamıştı. Açıkçası oğlumun aldığı eğitimi çok sorgulamaya başlamıştım ve onunla ilgili kaygılarım git gide artıyordu. Bundan dolayı bir alternatifini, o daha fazla daha büyümeden denemek istedik." (K.6)

"8 yıl önce Türk eşimin Norveç'te master okuyup ardından iş bulmasıyla göç konusu aktüel oldu. Daha öncesinde hiç aklıma gelen bir şey değildi Türkiye'den başka bir yerde yaşama fikri. Eğer isteseydim eşimin tekrar Türkiye'ye dönmesini de sağlayabilirdim ama Türkiye'deki politik gelişmeler gitmenin daha iyi olacağı fikrini hızlıca yerleştirdi kafamıza. Oğlum ben göç ettikten 4 yıl sonra doğdu." (K.1)

Göçmen kadınların bir kısmı için evlilik başlı başına göç sebebini teşkil etmektedir. Göç ettikten sonra anne olan ve genellikle çalışmayan bu kadınlar genellikle 'iyi annelik' idealleri çerçevesinde yaşam sürmekte, çocuklarını bir yandan ev sahibi kültürün yerli üyeleri ile kültürel yabancılaşmadan yaşamak üzere yetiştirmeye çalışırken öte yandan onların sosyal ve kültürel sermayeye ilişkin dezavantajlı konumlarını eğitim yoluyla azaltmaya gayret etmektedirler. Annelik pratikleri üzerinde toplumsal sınıfın etkisini vurgulayan Lareau (2003)'ün çocuklar arasında eşitsizliği üreten sınıf, ırk ve ebeveynlerin gündelik hayat pratikleri faktörlerinin orta

sınıf anneleri çocuklarının eğitimiyle ilgili süreçleri sürekli ve yakından idare ederek onların dezavantajlarını gidermeye ittiği tezi göçmen anneler için de geçerli olmalıdır. Göçmenliğin bireylerin yaşamındaki gücü etnisite, sınıf veya kültürden daha az değildir.

Göç sonrası beklenen yaşam ile gerçeklik arasında oluşan farklar annelerin dünyasında çeşitli şekillerde karşılık bulmakta, onları özellikle annelikle ilgili taktikler⁴ geliştirmeye yöneltmektedir. Göçmen anneler çevrelerinde olan bitene dikkat kesilmekte, dahil oldukları toplumun gelişmişlik düzeyini mümkün mertebe yakalamaya çalışmakta ve çocuklarının yaşadıkları topluma yabancı kalmamaları için gerekli gördükleri adımları kararlılıkla atmaktadırlar. Bu amaçla göç ettikleri toplumda iyi birer gözlemci haline gelmiş ve 'bizden biri' imajı oluşturmak için tercihlerini ev sahibi toplumun yaşam tarzına benzeştirme konusunda gayret göstermeyi seçmişlerdir. Çocuklarının ileride parçası olacakları toplumda yabancı görülmemeleri bu entegrasyon çabasının temel sebebinin teşkil etmektedir. Göç sonrası üretilen gündelik yaşam ve sosyal ağlar ile küresel dünyanın benzerlikler üzerine kurulu yapısı göçmenliğin dezavantajlarını dönüştürmede kolaylıklar sağlamakta, göçmenlere yeni alanlar açmaktadır. Ancak bu çıkarım gettolarında yaşayan kırsal kökenli, meslek sahibi olmayan anneler için söz konusu değildir. Kuşkusuz kadın yaşamını belirleyen ve anneleri tercih etme gücüne kavuşturan yetiler eğitim ve ekonomik güçle kazanılmaktadır. Göçmenlik süreçlerinde de bu nitelikler ciddi avantaja dönüşmekte, göçmen kadını dünyasını genişletmek, çevreyi algılamak ve buna uygun davranışları geliştirmek konusunda daha donanımlı hale getirmektedir.

"Elbette 43 sene İstanbul'da yaşamdan sonra başka bir ülkede yaşamak kolay değil ancak en büyük zorluğu ergen oğlumla yaşadık. Arkadaşlarından ve sosyal çevresinden, ülkesinden ayrılmak onu beklediğimizden fazla etkiledi. Başta oldukça fazla ekonomik zorluk yaşadık ancak eşimin de çalışmaya başlaması ile onun da üstesinden geldik. Yeme içme konusunda fazla seçici olmadığımız için biz fazla zorluk yaşamadık." (K.2)

"Göç süreci çok yavaş bir geçiş oldu bizim için. Eşimin erken gelmesi, buraya alışması, burada ona yol gösterecek akrabalarının olması bizim için büyük şanstı. Almanya özelinde zorluk aslında başka bir dil konuşuluyor olması. Bir diğer zorluk yine eğitim fırsatları konusunda oldu. Oğluma okul bulmak, iyi bir yer olup olmadığını anlamak, oraya adaptasyonu, yeni bir dil öğrenmesi çok kaygı yaratan durumlardı. Bu kaygım açıkçası o ilkokula yaklaşırken artıyor. Sonuçta her şey yeni. Sıfır geliyorsunuz ve her şeyi sorarak öğreniyorsunuz. Şu anda ilginç olarak fark ettim ki okul araştıran, nereye gitsin vs. diye sürekli sorgulayan ağırlıklı yabancılar. Bu ortamı, kültürü vs. bilmemenin yarattığı bir kaygı bence. Dışlanma korkusu da var her zaman. Şimdi sıklıkla gördüğümüz kendimiz gibi olan, son dönemlerde göç edenler var. Onların çocukları var. 1 senede çok içime sinen bir topluluk edindim burada. Ama bunun Alman olmadığı, yine göçmen olduğunu belirtmemiz lazım." (K.6)"

Avrupa dışında göç edilen ülkeler arasında özellikle şeriatla yönetilen Arap ülkelerinde sosyal hayatı düzenleyen kuralların göçmen anneleri bazı alışkanlıkları değişime yönlendirmekle birlikte fazla zorlamadığı ifade edilmektedir. Annelerin değişen koşullara uyarlanma mücadelesi bitimsiz bir çaba olarak görülmektedir. Alışık olmadıkları ağır şeriat kuralları karşısında başlangıçta oluşan endişe göç-sonrası azalmakta ya da ortadan kalkmaktadır. Göçmenlik mücadelesinde bu durum aşılması gereken engellerden sadece biri şeklinde değerlendirilmektedir.

"Gideceğimiz ülkenin bir şeriat ülkesi olması başlangıçta bende kaygı uyandırıyordu.

⁴ Taktik kavramı bu metinde Michel de Certeau'nün gündelik hayat felsefesinde kavramlaştırdığı anlamda, belli bir aidiyet alanından ve koşullardan bağımsız hale gelebileceği zeminden yoksun olan 'zayıf'ın eylem biçimi olarak kullanılmaktadır. Göçmen, 'yerli'nin sahip olduğu bütünlük ve aidiyete sahip olmadığı için onun pratikleri farklı ya da ötekini dışarıda bırakan strateji olarak şekillenemez. Ancak 'yerli'nin stratejileri karşısında ara vermeksizin olaylarla oynamak ve bunları fırsata çevirmek durumunda kalır. Göçmen anneler için tam da bu anlamda kesintisiz dikkat ve sürekli harekete geçme söz konusudur. Taktik, düşünsel bir sentez, söylem biçiminde değil karar alış, eylem hatta fırsat yakalama biçiminde gerçekleşir. Bu sebeple göçmen anneliğin mevcut annelik kalıpları dışında kalan karakterini açıklamak için uygun görülmektedir.

Yaşam alışkanlıklarında değişim gösteren en büyük şey sokak hayatının olmaması ve günlerin alışveriş merkezlerinde geçmek zorunda olması. Bu gerçekten dördüncü senemizde bile hâlâ alışamadığım bir durum. Çünkü Kadıköy’de, Moda’da gençliğimi geçirmiş biri olarak alışması çok zor benim için. Anne olmamın bu serüveni zorlaştırdığını çok düşünmüyorum doğrusu. Yaşadığımı düşündüğüm tek sorun kızım eşim ve benim artık ayrılmaz bir hayat sürüyor olmamız. İstanbul’dayken Cuma akşamları kızımı anneannesine bırakıp rahatlıkla dışarı çıkar hatta bazen cumartesi gidip alırdık. Göç süreciyle birlikte bunu yaşayamaz olduk. En büyük sorunum sanırım bu oldu. (K.7)

Şeriatla yönetilen ve göçmen sayısının oldukça fazla olduğu ülkelerde -örneğin Birleşik Arap Emirlikleri’nde her yerli vatandaşa dokuz göçmen düşmektedir- göçmenler şeriat kurallarına tabii olmak zorunda değildir ve özellikle son yıllarda geldikleri ülkenin hukukuna göre yargılanmaları kararlaştırılmıştır. Ayrıca içki ve evli olmayanların birlikte yaşaması gibi katı yasaklarda göçmenleri kapsam dışı bırakan esneklikler sağlanmıştır. Bu durum Türkiye’den göç edenler de dahil olmak üzere şeriat ülkelerinde yaşayan göçmenlerin kendi yaşam alanlarını oluşturmalarına imkân sağlamış, özellikle Arap ülkelerinin cazip göç ülkeleri haline gelmesinde önemli rol oynamıştır. Çocukların okuyabileceği alternatif yabancı okulları gibi seçenekler anneleri rahatlatan olanaklar arasındadır.

2. Annelik Kararı

Günümüzde annelik, toplumsal beklenti ya da evliliğin doğal sonucu olmaktan giderek uzaklaşan bir tercih konumuna doğru evrilmektedir. Seküler toplumlarda bu olgu uzunca süredir ‘kutsal’ ve ‘yüce’ gibi metafizik çağrışımlı sıfatlardan azade kadının bilinçli ve gönüllü kararı şeklinde hayata geçirilmekte, Türk toplumunda ise modernlik-geleneksellik ekseninde seyreden gündelik hayat gerilimlerinden etkilenmektedir. Geleneksel-dinî paradigma kadın için anneliği kutsal görev kabul etmekte dirense de metropollerden taşraya doğru genişleyen, derin ve güçlü etkisini giderek artıran bir kadın özgürleşmesi hareketinden söz etmek gerekir. Kadınlar kendileriyle ilgili her konuda olduğu gibi annelik konusunda da kendileri karar vermek istemektedir. Bununla birlikte özellikle çocuksuz olmanın normdan kaçma ve anormallik olarak görülmesi (Batinder, 2011, s.20) halihazırda kadınları etkileme gücünü korumaktadır. Göçmen anneler arasında gönüllü çocuksuzluk kararı vermeyi düşünseler bile bunu hayata geçirmediklerini ifade eden kadınlar olduğu gibi çocuk sahibi olmak konusunda değilse bile bunun zamanı hakkında kendilerinin karar verdiğini belirtenler ağırlıktadır. Göçmenliğin kendisi de kimi zaman kadınları çocuk sahibi olmaya yönelten bir sebep haline gelebilmekte, bizzat anne olmak bir çeşit yaşam stratejisine dönüşmektedir. Özellikle çalışma hayatına katıl(a)mayan kadınlar için çocuk sahibi olmak hayatta amaç edinme ve bazı durumlarda göçmenlere özgü yalnızlık duygusunu aşmak için çocuğun varlığından destek sağlama işlevi görmektedir. Ayrıca göçmen kadınlar arasında yaş baskısı annelik sebeplerinden birisidir ve birçok kadın anneliği erteleyerek geldiği 30’lu yaşlarda ileride istese de anne olamamak korkusuyla çocuk sahibi olmaktadır.

“Tamamen kendimin verdiğini söylemek zor olur. 4 yıllık evliydim ve 31 yaşındaydım dolayısıyla birtakım baskılar altındaydım. Dünyanın çocuk getirilmeye degecek kadar iyi bir yer olmadığını düşünüyordum ama bir yandan da eşimi çok seviyordum ve kendim istemesem bile onu çocuksuz bırakma fikri hoş değildi. Tüm bu düşüncelerle eşimle birlikte verdik kararı, benim öncülüğümde. Bir sonraki ay da hamileydim zaten. Çalışma hayatım zaten yoktu amaçsız bir şekilde yaşıyordum. Hiç olmazsa hayatta bir amacım da olmuş olur diye düşündüm.” (K.1)

“Anne olmaya ben karar verdim. İlk çocuğumu doğurduğumda vize durumları dolayısıyla çalışmıyordum, öğrenciydim. Uygun zaman diye düşündüm. Ama daha sonra çocuğu istediğim gibi yetiştirebilmem için bir süre çalışmamam gerektiğine karar verdim. İkinci olduktan sonra işler daha da zorlaştı. O yüzden yıllardır projelerde, part-time olarak çalışmak zorunda kaldım.” (K.3)

Göçmen annelerin çocuklarını anne-kayınvalide gibi yakınların desteği olmaksızın büyütmeleri, çocuk sahibi olduktan sonra çalışma hayatından uzaklaşmalarında etkili faktörlerden birisidir. Göçmenlik, gelinen ülkedeki dayanışma ağlarından kopuşu beraberinde

getirdiği için annelerin yükünü artıran bir faktör haline gelmektedir. Bununla birlikte göçmenler arası özellikle sosyal medya üzerinden kurulan yeni tarz dijital ağlar geleneksel dayanışma ağlarının yerini almaya aday görünmektedir. Eski kuşakların etnik köken, hemşehricilik, dinî ya da ideolojik eğilimli birliktelikleri sanal ortamda ortak deneyim temelinde inşa edilen ilişkilerle yeniden şekillenmektedir. Yeni kuşak dayanışma ağları başlangıçta çevrimiçi ile sınırlı görünse bile zamanla gerçek hayata da yansımakta, gündelik hayatta güçlü gerçeklikler inşa edebilmektedir. Göçmen anneler üyesi oldukları birçok sosyal medya grubu, blog ya da siteden büyük destek aldıklarını, hatta kimi zaman bakıcı bulmak gibi ihtiyaçlarını da buralardan karşıladıklarını dile getirmektedirler.

3. Annelik Tarzları: Yerli/Geleneksel Annelikten Modern/Bilinçli ve Göçmen Anneliğe

Gündelik yaşam içerisinde annelerin çocuk yetiştirme konusundaki tercihleri literatürde annelik ideolojileri adı verilen çocuk yetiştirme tarzları ile açıklanmaktadır. Buna göre annelik özel alanı kamusal değerlerle biçimlendirme aracı olarak görülür ve bu yolla toplumsalın değerleri eve taşınır ya da evde üreten değerler kamusal içeriklere sahip olur (Yücebaş, 2019, s.597). Annelik ideolojileri ataerkillikten kapitalizme, teknolojiden özcü ve 'yoğun annelik' fikirlerine kadar birçok etki altında oluşup kadının annelik rollerini biçimlendirmektedirler. Ancak bütün annelik deneyimlerini bu kalıplar içerisinde değerlendirmek yanıltıcı olabilir. Annelik tercihleri bu ideolojilerin dışında gerçekleşen kadınların varlığı hem annelik ideolojilerini dengelemekte hem de yeni annelik tarzlarının doğmasına olanak sağlamaktadır. Göçmen annelerin söz konusu annelik ideolojilerini parçalı olarak içeren ve kimi zaman onlardan tamamen bağımsız özgün annelik deneyimleri sergileyen tarzları söz konusu kalıpların dışına taşmaktadır. Örneğin ulusaşırı göç ile çocuklarını kendi ülkelerinde bırakarak onlara uzaktan annelik eden kadınların durumu ulusötesi annelik (Hondagneu -Sotelo ve Avila 1997, 548 akt. Kemik, 2020b, s.91) kavramını gündeme getirmiştir. Benzer biçimde göçmen annelerin kendine özgü deneyim ve pratikleri mevcut annelik tarzları ve ideolojilerinin kapsamına sığmayan özelliklere sahip görünmektedir.

Göçmen annelik tarzını anlayabilmek için öncelikle onun sınırlarını belirleyen negatif çizgilerin farkında olmak gerekir. Mantıksal olarak bir şeyin ne olduğunu bilmek öncelikle ne olmadığını ortaya koymakla ilgili olduğundan, göçmen annelerin bilinçli olarak kaçındığı annelik tarzının ataerkil toplumsal izler taşıyan yerli ve geleneksel annelik olduğunun görülmesi önemlidir. Göçmen annelik bu yönüyle 'klasik Türk annelik tarzı' diye adlandırdıkları eğilimlerden oldukça uzak, özellikle sevgi ve kendi incinmiş yanlarından beslenen merhamet duyguları ekseninde şekillenen karakterdedir. Göçmen anneler bu konuda bilinçli, seçici ve kararlı bir tavır sergilemekte, geleneksel olarak gördükleri uygulamalara karşı oldukça mesafeli davranmaktadırlar. İdeal annelik modelleri kendi aralarında farklılık göstermekle birlikte, kaçındıkları annelik tarzı konusunda neredeyse ortak bir karara varmış gibidirler. Kendi kültürleri içerisinde deneyimledikleri, kendi annelerinin temsil ettiği annelik modeli kesinlikle istemedikleri annelik biçimi olarak değerlendirilmektedir.

"Göçten sonra da önce de hep söylediğim şey kendi annem gibi olmayacağımdı. Annem ise anne olunca farklı düşüneceğimi savunuyordu. Hâlâ bu konuda fikrim değişmedi, annem gibi olmayacağım, helikopter anne olmayacağım. Çocuğumu gölge gibi takip edip kendi deneyimini yaşamasına engel olmayacağım. Annem inanılmaz mükemmeliyetçi bir anneydi. Hep başarılı olmak zorundaydım hep en iyi olmak zorundaydım." (K.8)

"Daha önce de bahsettiğim gibi anne kavramı benim için hep kötü özellikle bağdaşmıştı. Kısıtlama, sinirlenme, sürekli görev verme vs. 24 yaşına kadar annem, üvey annem, anneannem, teyzemin yanında yaşadım. Hiçbirinin rol modelim olduğunu söyleyemem. Hamile kaldığımda ne olmak istemediğimi çok iyi biliyordum yani. Ne olmak istediğimi ise Norveç'teki anne baba modelleri doldurdu. Onlara hayranlık duymamak elde değil. Özel birisi yok ama onların çocuklara daha doğduğu andan itibaren bir birey olarak yaklaşım tarzı beni ve eşimi çok etkiledi." (K.1)

"Annelik pek çok şey bir arada benim için. Ben otoriter ve hatta akıl sağlığı çok da iyi olmayan bir annenin tek kızıydım. Eşimse son derece dominant otoriter bir anne ve

iki kız kardeşi ile büyümüş. Baba gölgeymiş. İki anne de çağlarının ilerisinde son derece modern kadınlardı. Ama çok zorlardı.” (K.11)

Mevcut annelik ideolojilerinden parçalar ya da izler taşımakla birlikte, göçmen annelerin, yaşadıkları toplumda kimliklerini belirleyen başlıca öge göçmenliktir. Ulusaşırı göç bireylere tamamen kendilerine özgü deneyim alanı açarak göçmenin düşünüş ve yaşam tercihleri konusunda mevcut kodlarını değişime zorlamaktadır. Anneliği de içine alan bu değişim sürecinde göçmenler, belirli durumlarda eski ve yeni arasında seçim yapmaya zorlanmakta kimi durumlarda da kendilerine alternatif alanlar açarak ne eskide ne yenide bulunan -ya da hem eskide hem yenide bulunan- özgün taktikler üretebilmektedir. Bu bağlamda göçmenlik anneliğin inşa edilmesinde temel rol üstlenmekte, göçmen anneler annelikle ilgili tüm açıklama kalıplarının dışında, duruma göre onlardan belirgin özellikler taşıyan fakat onları bir yönüyle hep aşan performans sergilemektedir. Göçmen annelikte merkezde var olan adaptasyon kaygısı ve karar alma süreçlerinde başat faktör haline gelen çift kutuplu kültürel etki, göçmen kadınların anneliğini özünde dikotomik hale getirmektedir. Bunun yanında göçmen anneler, her toplumda var olan modern ve bilinçli anne olma kaygılarını da taşımakta ve kendilerini geliştirmek amacıyla güncel ve eğitilmiş annelik pratiklerinden çeşitli yollarla yararlanmaktadır.

“Sanırım kendine özgü bir anneyim. İki kültür arasında olduğumuz için ne tam bir Türk ne de Amerikalı bir anne olduğum söylenemez. Sanırım moderne daha yakın ama biraz da kuralcıyım. İdeal anne olduğum söylenemez. ...Amaç bu adaptasyonu en başarılı şekilde gerçekleştirmek diye düşünüyorum. Göçmen anne olmak ister istemez anneliğimi şekillendirdi diye düşünüyorum. En azından çocuklar kendilerini ait hissetsinler diye diğer anneler gibi davranmak konusunda. Örneğin doğum günlerini Amerikalı çocukların yaptığı şekilde yapmak, tanımadığım velilerle çocuklar ‘playdate’ (oyun buluşması) yapabilsin diye iletişim kurmak ve sürdürmek vs.” (K.3)

“Göç etmek beni daha bilinçli ve çocuğuna daha aktif zaman ayırabilen bir anne yaptı. Gittiğim kültürdeki anneler çalışmasa bile her evde bebek/çocuk bakıcısı bulunuyor ve çocuklar parklara bile bakıcılarıyla çıkıyorlar. Bu anlamda kendi annelik kültürümü devam ettirmiş olabilirim. Ama bir yandan o kültüre ait insanlardan ve ülkede yaşayan diğer ‘expat’lardan (gurbetçi) örnek alarak aşırı korumacı olan yanım törpüledi.” (K.9)

“Başka anneleri daha fazla gözlemliyorum. Çocukları ile ilgili yaptıkları tercihlerin kültürel bir arka planı var mı anlamaya çalışıyorum. Örneğin oğlumun arkadaşlarını davet ettiğimizde eve, ne yerler, ne oynarlar vs. konularında bilgi almaya çalışıyorum. Başka anneliklere daha çok saygı duymayı, anneliğime de saygı duydurtmayı, sorgulatmamayı öğrendim.” (K.6)

Annelik pratikleri göç sürecinde kendine özgü riskler ve duygulardan da etkilenerek şekillenmektedir. Aynı zamanda birer göçmen olan anneler ayrımcılık, ırkçılık, ekonomik yetersizlik, dil engeli, sosyal izolasyon gibi risklere (Greig,2003) karşı sürekli hassas ve dikkatli olmak durumunda kalmaktadırlar. Göçmenlik olgusu bireyleri sosyal, ekonomik ve psikolojik boyutlarıyla kuşattığında, annelerin düşünce ve davranışları kaçınılmaz olarak bu atmosferden etkilenmekte ve yabancı olmanın getirdiği risklere karşı güçlenme ve donanım kazanma önemli hale gelmektedir. Göçmen anneler bu risklerin farkında, özellikle eğitim ve ekonomik yönden güçlü çocuklar yetiştirme gayretinde olduklarını ifade etmektedirler. Göçmen yalnızlığı bu bağlamda, zaten donanımlı gelen kadınların dikkat ve çabasını artıran bir motivasyon kaynağına dönüşmekte, söz konusu kaygılar tedbirleri artırıcı rol oynamaktadır. Aksi takdirde yalnızca dil engeli bile kadın sağlığını olumsuz etkileyerek annelik kimliğini zedeleyen bir faktöre dönüşebilmektedir.

4. Göçmen Babalık

Kuşkusuz annelik kadar babalık da toplumsal olarak değişen, sosyal süreçlerden etkilenen ve sürekli inşa edilen bir olgudur ve göçmenliğin babalar üzerinde de güçlü etkisi olduğu açıktır. Göçmen annelerin babalara dair anlatılarından hareketle öncelikle babaların anneliğe etkileri ve sonra bu durumun nasıl bir babalık tarzı ortaya çıkardığı üzerine birkaç sonuç çıkarmak mümkün olabilir. Babalık tarzları üzerinde zamana ve topluma göre şekillenen kültürel, dinsel, ekonomik ve politik etmenlerin güçlü etkisi olmuştur. Geleneksel babalıktan modern babalığa geçişte bütün

bunlar yanında teknoloji de yadsınamaz bir faktördür. Özellikle medya ve kitle iletişim araçlarının Türk toplumuna sunduğu modern baba örnekleriyle hâlihazırdaki 'ideal baba' tipinin değişmesinde etkili olduğu söylenebilir. Göçmenlik bütün bunlarla birlikte babalığı da annelik gibi yeniden inşa eden pratikleri gündeme getirir. Örneğin Kalaycıoğlu ve arkadaşlarının (2010 akt. Özgür, 2018, s.15) çalışmasında ortaya koyduğu, erkeğin göçü sonrası kadınların bütün aile sorumluluklarını üstlenmesi sonucu *zorunlu güçlenme* eğilimi gösterdikleri, babaların ise yılda birkaç kez ve kısa süreliğine döndükleri evlerinde 'misafir koca', 'telefonun ucundaki baba' ya da 'izin babası' konumuna gelmeleri göçün sebep olduğu babalık örneklerinden biridir. Türkiye'den göç eden aileler içerisinde babalık pratiklerine baktığımızda hem anneliği şekillendiren hem de ondan etkilenen bir tarz ile karşılaşırız. Göçmen anneler ya tamamen etkisiz ve umursamaz 'görünmez baba' figüründen şikâyet etmekte ya da kendilerini destekleyen modern baba tipinden memnuniyetlerini ifade etmektedirler. Ancak her iki durumda da göçmen anne çocuğun yükünü büyük ölçüde üstüne almakta, babalığı destek kuvvet olarak görmektedir.

"Eşimin annelik tarzıma pek bir etkisi olduğunu söyleyemem. Bu konuda her zaman kafa yoran, kitaplar okuyan hatta 1 sene pedagoji okuyan ben oldum ve sağ olsun o da beni her zaman destekledi. Aramızda nasıl davranacağımıza dair çatışmalar oluyor arada bir, oturup konuşarak hallediyoruz. Çocuğumuzun olaylara karşı bizden tutarlı karşılıklar alması bizim için önemli." (K.1)

"Esim de 49 yaşında, yüksek eğitilmiş, Türk. Annelik tarzımı mutlaka etkiliyor (hem olumlu hem olumsuz). Bazen tek başıma karar versem daha iyi otorite kurabileceğim düşünüyorum örneğin, bazen ise onun da olması işleri kolaylaştırıyor. Çocuk yetiştirme tarzımız ve düşüncelerimiz birbirinden çok uzak olmadığı için idare ediyoruz." (K.3)

"Eski eşim beyin cerrahi uzmanlık okuyor. Her şeyi bana bırakarak annelik tarzımı belirledi. Tüm sorumluluklar, vazifeler ve görevler altında ezilmediğime seviniyorum, her şeyi bende, onunla kızımızın görüşmesini bile ben planlıyorum. Arayıp ne yapalım diye sorar. Bana sunu öğretti: Tek başına taşıyabileceğin kadar çocuk doğur!" (K.4)

Göçün babalık üzerinde yapıcı etkisini vurgulayan annelerin ifadelerinden de bahsetmek gerekir. Göç öncesi dönemde kadının daha fazla üstlendiği çocuk bakımı ve buna bağlı işler, göç sonrasında eşitliğe dayalı aile ilişkilerinin geliştirilmesi sonucu etkin babalık pratiklerinin gelişmesiyle değişime uğramıştır. Göçmenlerin geniş aileyi kuşatan dayanışma ağlarından mahrum olması, eşlerin birbirlerine ve çocuklarına daha bağlı olmaları, özellikle babaların aile içi sorumlulukları daha fazla almaları sonucunu da doğurmuştur. Şüphesiz bu konuda genel geçer yargılara varmak mümkün değildir, hatta göç sonrası aile bağlarının azaldığına dair bulguların yaygınlığı göz ardı edilemez. Fakat zorluklar karşısında güçlenen aile ilişkilerine dair örnekler de azımsanmayacak ölçüdedir. Özellikle yoğun iş temposuna sahip kadınlar için eşleri çocuk bakımını büyük ölçüde üstlenmiş durumdadır.

"Eşimin benim annelik tarzım üzerindeki etkisi ve baba olarak rolü oldukça büyük. Geleneksel kalıpların oldukça dışında. Doğum anından beri kızımın her şeyi ile anne baba ayrımı olmaksızın ilgilenir. O dönemler altını değiştirip gece sütünü vermek iken, büyüdükçe kızımın en büyük oyun arkadaşı oldu. İstanbul'da iken ikimiz de çalışıyorduk ve eşimin annesi gündüzleri kızımıza bakıyordu. Göç ile birlikte evde olan taraf baba olunca, baba-kız çok daha derin bir bağ geliştirdiler. Benim seyahatte olduğum zamanlar hep tek başına her şeyi göğüsledi eşim. Doktora götürmek, evdeki ihtiyaçlarını karşılamak, günlük işleri halletmek. Baba ve eş olarak çok büyük bir rolü ve desteği var evimizde." (K.8)

Babalık genelde her ailede ve özde göçmen aileler içerisinde anneliği belirleyen başat faktörlerden biridir. Erkeğin babalık tarzı annenin davranışlarını doğrudan etkilediği için kadınların annelik kimliğinin oluşmasında babanın rolü geçirilemez. Geleneksel ya da modern her aile baba figürünün yapıcı ya da yıkıcı eğilimlere sahip olması ile bütünüyle farklı karaktere sahip olabilmektedir. Örneğin göçmen aileler içerisinde babanın kadına karşı şiddet kullanması sonucu anneler çocuklarını korumak amacıyla şiddete katlanmayı tercih etmekte, bu durumda göç aile içi şiddeti artıran ve kadını şiddeti kabullenen anneye dönüştüren bir etmen haline gelmekte (Sili-Kalem, 2017, s.15), dolayısıyla annelik bu

noktada bir çeşit tepkisellik temelinde inşa edilmektedir. Göçmen anneliğin halihazırda koşullara karşı geliştirmiş olduğu hassasiyet ve duruma göre tavır alma kabiliyeti babanın etkisiyle gelişmekte ya da törpülenmektedir.

5. Göçmen Annelerin Kendi Durumlarına İlişkin Görüşleri

Kadınlar için göç süreci genellikle tamamlanmış ve ona dair duygusal netlik kazanılmış değildir. Göçmenin aidiyet üzerinden sürekli sorguladığı bu tercih, pişmanlıkla memnuniyet arasında gidip gelen duygularla yüzleşmeyi gerektirir. Bauman'ın (2013, s.189) "*Onlar yer değiştiriyor değildir, yeryüzündeki yerlerini yitiriyorlar*" ibaresinde karşılık bulan bir çeşit 'yurtsuzluk' hissi ve sahip oldukları eğreti konum göçmen anneleri de, özellikle annelikleri üzerinden benzer duygularla sınımlanmaktadır. Genel anlamda büyük bir pişmanlık söz konusu olmasa bile yaşanan zorluklar karşısında 'Ülkemizi terk ettiğimize gerçekten değdi mi?' sorusunun göçmen annelerin iç dünyasında zaman zaman kendini hissettirdiği anlaşılmaktadır.

"Sürekli endişe, ne olacağız sorusu ve küçük küçük stresler, yorulduğum sanırım bundan, kaldığımız yerin bir süreliğine olmadığını bilip alışmaya kaçmaktan yorulduğum." (K.4)

"Yalnızlık var, biraz kısır döngü gibi oldu. Yalnızlık hem güzel hem değil. Burada arkadaşlarımız olsa da ailemi çok özleyorum ve çocukluk arkadaşlarımı. Senin bütün hayatını su gibi bilen insanları arıyorsunuz. Sokaklarda tanıdık görmeyi samimiyeti, bazen çat kapı arkadaşınla buluşmayı vs. Doğduğun değil doğduğun yerdir memleketin derler ama ben katılmıyorum. Bir gün ülkeme dönebilmeyi istiyorum." (K.5)

"31 yaşında geldiğim için biraz zorlandım. Tüm yaşam alışkanlıklarım değişime uğradı. Anne olmak burada yapabileceklerimin çoğunu olumsuz yönde etkiledi, özellikle kariyer açısından. Çocuk yetiştirmenin en büyük zorluğu yalnızlık, aileden uzak olmak oldu. Sosyal yaşamımız çok kısıtlandı. Sistemi bilmemek, sürekli öğrenme halinde olmak, ana dilden farklı bir dilde iletişim kurmaya çalışmak, yalnız olmak bence en büyük zorluklar." (K.3)

Türkiye'den yurtdışına göç eden kadın profili dikkate alındığında araştırmanın örneklemini oluşturan kadınların ortalamasının üzerinde eğitilmiş, kentli ve çalışma hayatına -az ya da çok- dahil olmuş, toplumsal açıdan 'güçlü' sayılabilecek nitelikte olduğu görülecektir. Bu durum göç sonrasında kadınlara ciddi anlamda avantaj sağlamakta ve karşılaştıkları problemleri çözmek noktasında onlara özgüven kazandırmaktadır. Göçmen annelik açısından bakıldığında ise anneliğe ilişkin karar alma ve uygulama süreçlerinde fazla zorlanmadıkları, hatta köken kültürün sıkıntı yaratan özelliklerinden uzak olmaktan dolayı memnun oldukları anlaşılmaktadır. Güçlü ve özgüvenli kadınlar göçmenliğin dezavantajlarını avantaja çevirme ya da başka bir tabirle krizi fırsata çevirme konusunda kimi zaman yüksek performans sergilemektedirler.

"Daha mobil, yeniliğe açık ve algıları açık oluyorsun. Bir yerde durarak bunlar olmak zor." (K.4)

"Türkiye'deki çocuk yetiştirme kültürünü oldum olası benimseyemediğim için Norveç'teki çocuk yetiştirme kültürü çok bana göre geldi. Kendimi evimde gibi hissediyorum diyebiliriz bu konuda. Çünkü etrafta pek çok iyi örnek bulabiliyorsunuz sokağa çıktığınızda. Burada herhangi bir anne-baba neredeyse Türkiye'deki bir pedagoğ kadar pratik sahibi. Çünkü onlar bu anlayış içinde yetişiyorlar ve uygulamaları doğal olarak tutarlılık bir amaç içeriyor. Eğitim açısından da şanslı olduğumuzu düşünüyorum. Özel okul olayı burada pek bulunmadığı için neredeyse herkes aynı eğitimden geçiyor. Bu hem okul seçme konusunda bize düşen yükü kaldırıyor hem de herkesin benzer eğitimi aldığını bilmek eğitimin kalitesine güveni arttırıyor. Türkiye'de yaşayan bir anneye göre eğitim konusunda çok daha az endişelerimiz var. Doğal yollarla oğlumuz 2 dilli olarak büyüyor. Biz neredeyse hayatımız boyunca dil öğrenmekle cebelleştik o bu derdi hiç yaşamamış olacak ve bizden çok daha iyi olacak dil konusunda. Bu büyük bir artı." (K.1)

Göçmen anneler göçe ilişkin değerlendirmelerinde genellikle çocuk ve daha iyi gelecek odaklı yaklaşım sergilemektedirler. Türkiye'ye özgü gelişme ve yön seçme krizleri,

çözülmemiş problemler ve bunların oluşturduğu gergin ve ağır sosyal atmosferi geride bırakmak göçmen annelerde rahatlamaya sebep olmuş ve genelinde 'geldiğimize değdi' hissini oluşmasında etkili olmuştur. Geride bıraktıkları ülke onlar için 'kurtuldukları sorun yüklü geçmiş' anlamı taşımakta ve nostaljik birkaç unsur ile aile bireyleri dışında herhangi bir özlem taşımadıkları anlaşılmaktadır. Hatta aralarında göçmen anne olmanın küresel dünyada sadece kendi dünyasında yaşayan bir kadın olmaktan daha üstün bir düzey olduğunu ifade edenler de vardır. Yaşadığımız dünya çok kültürlü, çok dilli, bütünsel, dijital ve mobil topluma çoktandır evrilmektedir ve bu yeni topluma ayak uyduracak çocuklar yetiştirmek ancak gelişmiş ülkelerde mümkündür. Dolayısıyla Türkiye'nin özellikle eğitim, ekonomi, siyaset gibi istikrara kavuşmamış sorunlu alanları içerisinde kalmak onların gözünde göçmen olmaktan daha ciddi sorunlar yaratmaktadır. Göçü neredeyse mecburiyet olarak gören bu anlayış, getirdiği tüm zorluklara rağmen göçmenliği ülke atmosferinin bitmeyen sorunları sebebiyle oluşan 'durağan ve yılgın yerliliğe' tercih eder görüntü çizmektedir. Bu kanaat göçler çağında, yalnızca Türkiye için değil Ortadoğu ve Üçüncü Dünya ülkeleri gibi Batı-dışı toplumları kapsayan geniş coğrafya için sıklıkla dile getirilmektedir.

"Göçmen anne olmanın daha avantajlı olduğunu düşünüyorum, çünkü yetiştirdiğiniz çocuk tamamıyla sizin eseriniz. Hiç kimse ben büyüttüm, ben öğrettim diye düşünme hakkına sahip olamıyor. Hurafelerden ve 'bunu yap sunu yapmacılardan' uzak yaşıyorsunuz kendi akıl süzgecinizden geçirdiğinizi doğru kabul ediyorsunuz. Kısacası kafa rahat çocuk yetiştiriyorsunuz. Doğa ile iç içe büyüyor hayvanları yakından görüyor. Allah'ın yarattığı böceği bile incitmeden yaşamasını öğretmek ilk hedefim." (K.5)

"Kendi açımdan göçmen anne olmanın avantajlı olduğunu düşünüyorum. İstedğim çocuk yetiştirme tarzına uygun, güvenli, sosyal olanakları fazla ve yemyeşil bir yerde yaşıyoruz. Her mevsimde çocukla yapılabilecek aktiviteler bulabiliyoruz. İş olarak ve maddi olarak daha az kaygı ve stresim var, bu da evdeki huzurumuzu oldukça etkiliyor. Çocuğumuzla geçirecek daha çok vaktimiz var, bu ülkenin çalışma koşullarıyla da, trafik gibi bir derdimiz kalmamasıyla da ilgili. Kızım da ben de daha sağlıklıyız, son Türkiye tatilimizde ikimiz de astım ilacı kullanmak zorunda kalmıştık. Bunlar hep burada kalmak ve uzun süreli bir yaşantı kurmak için neden oluşturuyor bize." (K.8)

Göçmen anneler kendilik algılarından ve çevresel koşullardan söz ederken özgürlük, azalan stresle gelen huzur, güvenlik, sağlık, doğal çevre ve sosyal imkânlar, sosyal ilişkilerde mesafe, devlet işlerinde düzen-kararlılık gibi faktörleri pozitif değer atfederek kullanmaktadırlar. Özellikle Avrupa ve Amerika söz konusu olduğunda göçün kendilerini taşıdığı ortamı görece iyi, kendilerini de buna bağlı olarak 'iyileşen' konumunda görmekte dirler. Çocuklarını bu anlayışla, kendilerini engelleyen dezavantajlardan uzak yetiştirmek istediklerini belirtmektedirler. Bu çerçevede göçmenliğe ilişkin algı, duygu ve yaklaşımlar da yeniden değerlendirilmektedir. Göçmen nüfusunun her geçen gün arttığı ve ülkelerin toplumsal yapılarını yeniden şekillendirdiği bu ortamda göçmen, hem 'ikincil, yabancı ve bağımlı' kimliği ile hem de kendi ülkesindeki algısı ile kendisini yeniden inşa etmektedir.

SONUÇ

Annelik büyük ölçüde kültürel bir olgudur ve göç süreci annelik tarzını belirleyen etmenler arasında özel ve önemli bir konumdadır. Bu çalışmada göçün anneliği ne şekilde biçimlendirdiğine ilişkin kadın deneyimlerine odaklanılmış ve göçmen annelerin anlatılarından hareketle çeşitli sonuçlara ulaşılmıştır. Bunlardan başlıcaları, göçmen anneliğin literatürde tanımlanan annelik tarzlarından hiçbirisi ile açıklanmasının mümkün olmadığı ve 'göçmen/gurbetçi annelik' olarak isimlendirebileceğimiz bir annelik formunun başlı başına kendine özgü nitelikler sergilediğidir. Göçmen annelik kendi içerisinde belirli ve tek tip uygulamalarla sınırlı değil aksine genel karakterini göçmen olmanın belirlediği esnek ve 'taktiksel' bir yol izlemektedir. Bunun anlamı göçmen annenin sürekli dikkat kesilmeye, göç ettiği ortamı değerlendirmeye ve bunun getirdiği sorunlar karşısında pratik çözümler üretmeye zorlandığı koşullar içerisinde olmasıdır. Anne

olmak kadın yaşamını sosyal çevreyle daha fazla ilişkili hale getirdiği için göçmenin kendisinininkinden farklı bir sosyal dünya içerisinde anneliğini belirleyen kararlar ve tercihleri, genel bir stratejiden veya belli bir gelenekten beslenmemektedir. Kuşkusuz annenin dünya görüşü, değerleri ve yaşam tarzı gibi kişisel seçimleri ile kültür, ekonomi, teknoloji, ideolojiler gibi dışsal koşullar annelik tarzı üzerinde son derece etkilidir. Fakat ulusaşırı göç, çevresel koşulları bütünüyle, kişisel tercihleri ise göçmenin direnme mekanizmaları ölçüsünde değiştiren güçlü bir faktördür. Göçmen kadınlar anne olduklarında birçok açıdan sorumluluk duydukları bu süreci yönetmekle, artık kimliklerinin önemli parçası haline gelen anneliklerini bilinçli performanslar hâline getirip sürekli ve yeniden inşa etmektedirler.

Anneliğin göç sürecinde inşasında önceki kuşakların etkisi negatif yönde değerlendirilmektedir. Göçmen anneler klasik Türk anneliğinden hoşlanmadıklarını, o tarz annelikten zarar gördüklerini ve dolayısıyla ona ilişkin davranışlardan kaçındıklarını ifade etmektedirler. Deneyimledikleri kötü örnekler bu yargının oluşmasında etkili olmuş, zamanla çevrelerinde gözlemledikleri davranışlarla söz konusu kanaat gittikçe güçlenmiştir. Annelik bu yönüyle geleneksel rehberlikten mahrum kalmış, köksüz bir görüntü çizmektedir ve bu boşlukta annelerin kendilerine iyi örnekler, modern/bilimsel yordamlar ve kullanışlı uygulamalar aracılığıyla yol çizme arayışında oldukları anlaşılmaktadır. Göçmen olma durumu bu arayışta yerli kültüre merkezî önem atfedilmesine sebep olmaktadır ve annenin davranışları bir yanıyla hep 'yerliye göre' şekillenmektedir.

Babaların tavırları annelik üzerinde güçlü etkiye sahip başka bir etmendir. Bu açıdan iki tarz babalıktan söz edilmekte, göçmenlik babayı ya aileye daha bağlı, sorumluluk sahibi hale dönüştürmekte ya da bütünüyle ilgisiz, ebeveyn görevlerini anneye yükleyen etkisiz konuma getirmektedir. İki babalık tarzında da anneler karar alma ve uygulama noktasında merkezî konumlarını koruduklarını dile getirmekte, babalar hiç, az ya da çok destek mekanizması işlevini yürütmektedir. Evin reisi pozisyonundaki geleneksel baba rolü, görüşülen göçmen aileler içerisinde de genel eğilime paralel olarak bir hayli zayıflamış durumdadır.

Kendilerini değerlendirirken göçmen annelerin geride bıraktıkları topluma ilişkin büyük özlem içerisinde olmadıkları, göçmenliği çağın koşullarına uygun yaşamının gereği olarak gördükleri, 'gurbetçi' gibi 'arabesk'⁵ ifadelerden rahatsızlık duydukları ve bu yeni yaşamın kendilerine kattıklarından memnun oldukları görülmektedir. Bu araştırma kapsamında göçmenlik, tüm zorluk çıkararak yanlarıyla kabul edilmiş, gereğine uygun davranmak konusunda kararlılık gösterilmiş ve sadece ülkesinde yaşayan biri olmaya yeğlenen bir tercih olarak kavranmış görünmektedir. Şüphesiz hâlâ savaş, ekonomik zorluklar, ayrımcılık gibi bireyleri göçe zorlayan çeşitli sebepler yoğun biçimde etkilidir ancak gönüllü göç artan ulaşım, haberleşme ve ekonomik güç olanakları ölçüsünde yaygınlaşmakta, bu durum göçmenler içerisinde birbirinden bütünüyle farklı özellikte kesimlerin oluşmasına sebep olmakta ve göçmen kavramının içeriğini çeşitli değişkenler ve bağlamlarla sürekli yeniden tanımlamayı gerekli kılmaktadır. Göçmen annelik de bu açıdan içerisinde farklı tarz ve biçimleri barındıran çerçeve kavram olarak anlaşılmalıdır.

Özetle göçmen anneliği karakterize eden unsurlar -görüşülen kadınların eğitilmiş, ekonomik yönden güçlü ve zengin deneyim dünyasına sahip olmaları ile son derece ilişkili olarak ve çalışmanın kapsamı dâhilinde- özgürlük, kendi kararlarının sorumluluğunu yüklenme ve sürekli kendini gözden geçirme anlayışı, yenilikleri takip etmeye duydukları ihtiyaç/modernlik kaygısı ve ev sahibi kültürün genel özellikleri ile birlikte göçmenler karşısında takındıkları tutuma ilişkin yüksek duyarlılık olarak sıralanabilir. Bu çerçeve, göçmen kadınların annelik tarzlarının desenleri hakkında yalnızca giriş mahiyetindedir ve örneklemenin sınırlarını aşma iddiası taşımaz. Kırsal kesimden evlilik yoluyla göç eden, eğitim ve ekonomik yönden nispeten güçsüz kadınlar, bekar

⁵ Bu ifade bir görüşmeci tarafından 'gurbetçi' kavramına tepki olarak kullanılmış ve aşırı duygusallık, çaresizlik gibi negatif çağrışımları dolayısıyla bu kavramdan duyulan rahatsızlık dile getirilmiştir. Türkiye'den geçmişte göç eden bireylerle aralarındaki farkı vurgulaması bakımından 'gurbetçi' tabirine yaklaşımları başlı başına bir göstergedir. Eski kuşak göçmenlerdeki bu sıfatı sahiplenme ile yeni kuşak göçmenlerin ona karşı tepkiselliği üretilen dil üzerinden göçmenliğin değişimini okumaya olanak tanıyan niteliktedir.

anneler, sığınmacı anneler ya da toplumda ayrımcılığa uğrayıp ötekileştirilen marjinal kesimler üzerinde yapılacak çalışmaların bu sonuçların dışında özellik göstermesi kuvvetle muhtemeldir. Bu sebeple aynı konuda farklı kesimleri temsil eden kadınlarla yeni araştırmalar yapılması sonuçların tartışılması bakımından literatüre katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Badinter, E. (2011). *Kadınlık mı Annelik mi?*. A. Ekmekci (Çev). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bauman, Z. (2013). *Akışkan Aşk İnsan İlişkilerinin Kırılğanlığına Dair*. I. Ergüden (Çev.). İstanbul: Versus Kitap.
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi* 9 (1).ss.23-28.
- Bassin, D., Honey, M. ve Kaplan, M. M. (Ed.). (1996). *Representations of motherhood*. New Heaven: Yale University Press.
- Başboğa, S. (2017). Annelik sanatı: erken cumhuriyet dönemi çocuk dergilerinde çocuğun bedensel kurgusu. *İnsan ve İnsan* 4. ss.6-30.
- Berktaş, F. (2003). *Tarihin cinsiyeti*. İstanbul: Metis Yayınları
- Berry, D. (Ed) (2012). Introduction: understanding the digital humanities. *Understanding Digital Humanities*. ss. 1-21. London: Palgrave Macmillan.
- Boardman, K. (2000), "The Ideology of Domesticity: The Regulation of the Household Economy in *Victorian Women's Magazines*", *Victorian Periodicals Review*, 33, 2, 150-164
- Bora, A. (1998). *Türk Modernleşme Sürecinde Annelik Kimliğinin Kurulması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Buz, S (2007). Göçte kadınlar: feminist yaklaşım çerçevesinde bir çalışma. *Toplum ve Sosyal Hizmet* 18 (2) içinde. Ss. 37-50. <https://dergipark.org.tr/en/pub/tsh/issue/48442/613651>
- Chodorow N. (1978), *The reproduction of mothering: psychoanalysis and the sociology of gender*. University of Colombia Press, s.3-40.
- Coward, R. (1995). Şu hain kalplerimiz, A. Bora – A. Emre (Çev). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Demirci-Yılmaz, T. (2015), Osmanlı ve erken cumhuriyet dönemi Türkiye modernleşmesinde annelik kurguları (1840-1950). *Cogito*, 81, 66-90. YKY, İstanbul.
- Fleury, A. (2016). Understanding Women And Migration: A Literature Review, KNOMAD Working Paper 8, http://www.knomad.org/docs/gender/KNOMAD%20Working%20Paper%208%20final_Formatted.pdf. (E.T. 16.03.2019)
- Flick, U. (2002). An introduction to qualitative research. (2. Baskı). London: Sage Publications
- Giddens, A. (1992), *The Transformation of Intimacy*, Stanford California: Stanford University Press.
- Glenn, E. N. (1994). Social construction of mothering: A thematic overview. E. N. Glenn, G. Chang ve L. R. Forcey (Ed.), *Mothering: Ideology, experience and agency* içinde (s. 1-29). New York & London: Routledge.
- Greig F (2003). Babies, bonds and boundaries: a study of maternity among Vietnamese-Australian women in Melbourne. (Masters thesis). Melbourne: University of Melbourne.
- Gürçayır-Teke, S. (2014). Dönüşen anneliğe yönelik netnografik bir analiz: Blogger anneler. *Milli Folklor Dergisi*, 26(103), 32-47.
- Johnson, Deirdre D, ve Swanson, D.H. (2003), Invisible mothers: A content analysis Of motherhood ideologies and myths in magazines. *Sex Roles*, Vol. 49, Nos. 1/2.(pp.21-33) <http://www.public.asu.edu/~kleong/staffpage/course/mothers%20in%20magazines.pdf>
- Kemik, D. (2020a), Hong Kong'da Yaşayan Filipinli Ev İşi Ve Bakım Çalışanları İle Kadın İşverenlerin Annelik Deneyimleri, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Ana Bilim Dalı, Ankara.
- (2020b) "Hong Kong'da yaşayan filipinli ev işi ve bakım çalışanları ile kadın işverenlerin annelik deneyimleri." *Fe Dergi* 12, no. 1 (2020), 82-95. URL: http://cins.ankara.edu.tr/23_7.pdf
- Kılıç, E. (2019). Evcimenlik kültüründen çalışan anneye: annelik ideolojileri üzerine bir değerlendirme. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Haziran 2019, 20(1). ss.17-36.
- Kofman, E. Phizacklea, A. Raghuram, P. ve R. Sales. (2000) Gender and international

migration in europe employment welfare and politics, New York, Routledge.

Lareau, A. (2011). *Unequal childhoods: Class, race and family life*, Berkeley: University of California Press.

Leech, N. L., Onwuegbuzie, A. J. (2007). An array of qualitative data analysis tools: A call for data analysis triangulation. *School Psychology Quarterly*, 22, 557-584.

Lutz, H. (2010). Gender in the migratory process, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36(10), 1647- 1663.

Neumann, W.L. (2014), *Toplumsal araştırma yöntemleri I*, Ankara: Yayınodası.

Özgür, E. M. (2018). Küresel göçün sosyo-mekânsallığı: ulusötesi mekânlar / yerelötesi yerler, topluluklar ve kimlikler. *Coğrafi Bilimler Dergisi CBD* 16 (1), 1- 35.

Pencereci, E. Erbaş-Erduramaz, P. (2018). Göç yolları araştırması, http://www.gocmenkadinlar.org/wp-content/uploads/2018/03/Gocmen_Anneler_Goc_Yollari_Arastirmasi_2018.pdf (E.T. 08.5.2019)

Rich, A. (1977). *Of woman born: Motherhood as experience and institution*. London: Virago.

Risman, B. (1998). *Gender vertigo: American families in transition*. New Haven, CT: Yale University Press

Rothman B. K. (1994). Mothers and fathers: ideology in a patriarchal society Ed. E. N. Glenn, G. Chang & L. R. Forcey, *Mothering Ideology, Experience, and Agency* (1994) 139-157. London.

Schleifer, A. (2004). *İslam'da annelik* A.Z. Cengiz (Çev.). İstanbul: Gelenek Yayıncılık.

Shorter, E. (1975), *The Making of the Modern Family*, New York: Basic Books.

Sili-Kalem, A. (2017). Göç eden şiddet: kadına yönelik şiddetin göç sürecinde dönüşümü. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. Yıl: 5, Sayı: 39. s. 274-290.

Şahin, E. (2018). Geçmişten günümüze kadın süreli yayınlarına karşılaştırmalı bir yaklaşım. *Türk&İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 16. 86-105.

Taylor, T. (2011), "Re-examining Cultural Contradictions: Mothering Ideology and Intersections of Class, Gender, *Sociological Compass*, 5,10, 898-907.

Virkama A., Therrien, C., Harrami, N., Kadri, A. (2012). Franco-Moroccan transnational space: Continuity and transformations". P.Pitkänen, A.İçduygu, & D.Sert (Eds.), *Migration and Transformation Multi-Level Analysis of Migrant Transnationalism* içinde ss.62-100. Dordrecht (Netherland): Springer.

Yılmaz, A. (2019). Göç ve kadın: "göçün feminizasyonu" ve kadın göçmenlerin durumu. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17 (1), 383-400. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cbayarsos/issue/44164/545290>

Yücebaş, S. (2019). Kadının imkânsız tamlığı olarak annelik: Reklamlarda anneler. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi Haziran (31)*, ss. 577-600.

EXTENDED ABSTRACT

Motherhood is a sociological phenomenon with social, cultural, economic, and political aspects and continues to play a leading role in all social transformations. Considering the fallacy of reducing motherhood to only a biological reality or a limited social definition, it is necessary to evaluate this phenomenon as a social and historical construction (Bassin, Honey, & Kaplan, 1994; Glenn, 1994; Risman, 1998). However, in today's world, which is called the age of migration, the extent to which mothers, as immigrants, are affected by such factors or the changes brought about by immigration altogether, and how they evaluate the processes that limit them or create new opportunities while revealing their motherhood performance are questions that have not been sufficiently addressed. Societies realize their aim of being a regulatory and controlling power over mothers through ideologies. These ideologies change over time (Taylor, 2011: 888) and put pressure on women to adapt to the ideal mother model they have created (Badinter, 2011: 34). The ideologies adopted to shape women's motherhood are classified as traditional, scientific, nationalist, essentialist, social constructivist, and intensive motherhood ideologies, and with the increase of globalization and immigration after the 1980s, the ideology of transnational motherhood is added to these (Kemik, 2020a).

Migration is sometimes seen as an opportunity for women to escape and resist the oppressive structures in the places they live. Moreover, factors such as poverty and debt over which they have little control, as well as marital discord, physical violence, unhappy and broken marriages, and the difficulty of divorce are among the causes of women's migration (Kofman et al., 2000, p. 143). Despite the understanding that women are passive members following men in the migration process, many studies reveal that women decide to migrate independently and migrate individually.

The research was structured according to the qualitative approach. Interviews with 25 immigrant mothers via internet tools constitute the data set of the research. The reasons for this choice are the 'computational transformation' (Berry, 2012) that has developed due to the advancement in computers and related technologies in social science research and the fact that women, who are the focus of the research, live all over the world. In-depth interviews were conducted with 25 international migrant mothers, who immigrated to various countries of the world between June 2018 and May 2019, on their migration stories and motherhood experiences. Through this group, which currently has more than 30 thousand members, immigrant women in many countries of the world were reached and interviews were held online as a result of the connections established with them. According to the maximal diversity sampling, one of the purposive sampling methods (Flick, 2002, p.68), it is aimed to reach individuals with as many different characteristics as possible. Due to the principle of prolonged involvement (Halloway & Wheeler, cited in 1996, as cited in Başkale, 2016, p.23), which is one of the conditions for ensuring 'credibility' in qualitative research, and because communication over the internet does not allow observation, the long-term follow-up with the participants for confirmation and with probing questions. Periodic online interviews were conducted. When the profiles of the resource persons are examined, it is seen that most of them have higher education and have a good profession even if they do not work. All but one of the interviewed mothers are Turkish origin immigrants living abroad. One is an Azerbaijani immigrant mother living in Turkey. Most of them became mothers after emigrating.

In this study, women's experiences about how migration shapes motherhood are focused on and various conclusions are reached based on the narratives of immigrant mothers. The main ones are that it is not possible to explain immigrant motherhood with any of the motherhood styles defined in the literature, and a motherhood form that we can call 'immigrant/expatriate motherhood' exhibits its own unique characteristics. Immigrant motherhood is not limited to specific and uniform practices in itself, on the contrary, it follows a flexible and 'tactical' path, the general character of which is determined by being an immigrant. This means that the migrant mother is in conditions where she is forced to constantly pay attention, evaluate the environment in which she migrated, and produce practical solutions to the problems it brings.

The influence of previous generations on the construction of motherhood in the migration process is evaluated negatively. Immigrant mothers state that they do not like classical Turkish motherhood that they suffer from such motherhood, and therefore they avoid behaviors related to it. The bad examples they experienced were influential in the formation of this judgment, and over time, the aforementioned conviction became stronger with the behaviors they observed in their environment. With this aspect, motherhood draws a rootless image, deprived of traditional guidance, and it is understood that mothers seek to guide themselves through good examples, modern/scientific methods and useful practices in this gap. Being a migrant causes central importance to be attributed to the indigenous culture in this quest, and the behavior of the mother is always shaped according to the native.

Elements that characterize migrant motherhood –highly related to the fact that the interviewed

women are educated, economically strong and have a rich world of experience, and within the scope of the work – can be sorted as freedom, the understanding of taking responsibility for their own decisions and self-review, their need to follow innovations/concern for modernity, and high sensitivity to the general characteristics of the host culture, as well as their attitude towards immigrants. This framework is only an introduction to the patterns of motherhood styles of migrant women and does not claim to cross the boundaries of the sample. It is highly probable that the studies to be conducted on women who migrated from rural areas by marriage, who are relatively weak in terms of education and economy, asylum-seeker mothers or marginalized segments who are discriminated against and marginalized in the society, will differ from these results. For this reason, new studies with women representing different segments on the same subject will contribute to the literature in terms of discussing the results.